

**Павлодар қаласының "Әділет" құқықтық кеңесшілер
палатасының мүшелері - заң кеңесшілерінің
ЗАҢ КӨМЕГІН КӨРСЕТУ СТАНДАРТТАРЫ**

Павлодар қаласының "Әділет" құқықтық кеңесшілер палатасының (бұдан әрі – Палата) болуы және тиімді жұмыс істеуі Палата мүшелерінің осы білікті заң көмегінің стандарттарын, кәсіби этика нормаларын және заң қызметтерінің сапасына қойылатын талаптарды сақтауына негізделген.

Палата мүшелері осы заң көмегін көрсету стандарттарын (бұдан әрі – стандарттар) іргелі жалпыадамзаттық құндылықтарды негізге ала отырып, мінез-құлықтың кәсіби-этикалық эталонын қалыптастыру мақсатында және қоғам мен мемлекет алдындағы адамгершілік жауапкершілікті сезіне отырып басшылыққа алады.

Осы соттарда, өзге де мемлекеттік органдарда және мемлекеттік емес ұйымдарда құқықтық консультация беру, сондай-ақ жеке және заңды тұлғалардың мүдделерін қорғау және өкілдік ету түріндегі заң көмегін көрсетудің стандарттары "Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес, заң көмегінің сапасын қамтамасыз ету және жеке және заңды тұлғалардың мүдделерін консультация беруді, қорғауды және өкілдік етуді жүзеге асыруға қойылатын бірыңғай талаптарды қалыптастыру мақсатында әзірленді.

Стандарттардың ережелері заң консультантының оның кәсіби тәуелсіздігіне қайшы келетін іс-әрекеттерді жасауына жол бермеуге, оның "адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы" Қазақстан Республикасы Заңының және Заң консультанттарының кәсіби этикасы кодексін талаптарын сақтауына бағытталған.

Стандарттар соттарда, өзге де мемлекеттік органдар мен мемлекеттік емес ұйымдарда құқықтық консультация беруді, сондай-ақ жеке және заңды тұлғалардың мүдделерін қорғауды және өкілдік етуді жүзеге асыратын заң консультантының қызметіне қойылатын ең аз талаптарды қамтиды.

1-бөлім. Заң көмегі ұғымы

1. Заң көмегі (Заң қызметі) деп осы стандарттарда көрсетілген біліктілік белгілері бар тұлғалардың кез келген дербес қызметі түсініледі, ол тұрақты кәсіби, өтеулі немесе өтеусіз негізде қызмет көрсетуге жүгінген тұлға – қызметті тұтынушының (бұдан әрі – клиент) мүддесінде мынадай нысандарда жүзеге асырылады:

клиентке құқықтық жүйе жұмысының принциптерін түсіндірумен оның құқықтары мен міндеттері туралы кеңес беру, өйткені олар клиенттің құқықтары мен міндеттеріне жатады;

Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде аумақтық әділет органдарының сот шешімдерін және уәкілетті мемлекеттік органдардың басқа да актілерін орындау саласындағы жұмысы мәселесі бойынша алқа отырысы өткізілді;

клиентпен қолданыстағы немесе ықтимал құқықтық қатынастардың қатысушылары болып табылатын кез келген тұлғалармен өзара іс-қимылда клиенттің заңды мүдделерін қорғау үшін құқықтық іс-әрекеттер жасау;

клиентке көмек көрсету, клиенттің мүддесін білдіру және соттарда, төрелік соттарда және әкімшілік органдарда оның құқықтары мен бостандықтарын қорғау.

2. Осы стандарттарға сәйкес заң көмегін (заң қызметін) көрсететін тұлғалардың қызметі оны алу құқығы Қазақстан Республикасының Конституциясында көзделген мағынада білікті заң

көмегін көрсету болып табылады. Демек, осы стандарттарға сәйкес заң қызметтерін көрсету Азаматтар мен ұйымдардың білікті заң көмегін алуға, құқықтар мен бостандықтарды қорғауға, Құзыретті сотта қолжетімді және тиімді сот рәсімі шеңберінде сот арқылы қорғалу құқығын қамтамасыз етуге қажетті кепілдік болып табылады.

3. Осы стандарттарға сәйкес заң көмегі (Заң қызметтері) мынадай іс-әрекеттерді және қызметтің мынадай түрлерін қамтуы мүмкін:

құқық мәселелері бойынша консультация беру және қолданыстағы заңнамаға негізделген заңды және жеке тұлғалардың ауызша да, жазбаша да құқықтары мен міндеттерін түсіндіру;

кез келген заңдық маңызы бар құжаттарды, оның ішінде өтініштерді, шағымдарды, өтініштерді, хаттарды және түсініктемелерді дайындау және жасау;

Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген шектеулер мен қосымша біліктілік талаптарын ескере отырып, азаматтық және әкімшілік сот ісін жүргізуде заңды және жеке тұлғалардың мүдделерін білдіру;

төрелік сот ісін жүргізуде және шаруашылық қызмет субъектілерінің дауларын шешудің өзге де рәсімдерінде заңды және жеке тұлғалардың мүдделерін білдіру;

Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген шектеулер мен қосымша біліктілік талаптарын ескере отырып, қылмыстық сот ісін жүргізуде және әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуде өкілдік ету;

мемлекеттік билік органдарында, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында, қоғамдық бірлестіктер мен өзге де ұйымдарда заңды және жеке тұлғалардың мүдделерін білдіру;

заңды және жеке тұлғалардың кәсіпкерлік қызметін заңды қамтамасыз ету бойынша Заңдық мәнді рәсімдерді жүргізу, оның ішінде шарттар мен өзге де құжаттарды жасау;

мәмілелердің барлық түрлерін, оның ішінде меншік құқығының туындауына, көшуіне және тоқтатылуына, мүліктік және жеке мүліктік емес құқықтардың қорғалуына байланысты заңды сүйемелдеу және заңға сәйкестігін қамтамасыз ету;

атқарушылық іс жүргізуде өкіл ретінде қатысу;

салық құқық қатынастарындағы өкіл ретінде қатысу;

осы стандарттарда көрсетілген біліктілік белгілері бар тұлғалардың Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген жағдайларда заңды және жеке тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету немесе қорғау мақсатында өзге де қызмет түрлерін жүзеге асыруы.

Заң көмегі (Заң қызметі) ақылы, яғни егер клиент пен осы стандарттарға сәйкес біліктілік белгілері бар тұлға арасындағы келісімнен немесе қызмет көрсететін тұлғаның еркін ерік білдіруінен өзгеше туындамаса, заң қызметін көрсеткен тұлғаның (заң консультантының) пайдасына клиенттің немесе үшінші тұлғаның әділ сыйақы төлеуін білдіретін төлем болып табылады.

Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында клиенттің білікті заң көмегін тегін алу құқығы көзделген жағдайларда және осы стандарттарға сәйкес біліктілік белгілері бар тұлға заңға немесе өзіне ерікті түрде қабылданған міндеттемелерге орай клиенттен немесе үшінші тұлғадан әділ сыйақы алмай мұндай көмек көрсетуге міндетті, заң қызметінің құнын толық немесе ішінара өтеу шарттары мен тәртібі қолданыстағы заңнамамен немесе заң қызметін көрсету жөніндегі міндеттемелердің шарттарымен айқындалады.

2-бөлім. Стандарттардың әрекет ету аясы

4. Осы стандарттар олардың заң көмегін көрсетудің мемлекеттік емес жүйесіне қатысуы бөлігінде палатаға мүше – Заң консультанттарының қызметіне өз әрекетін таратады.

5. Осы стандарттар Қазақстан Республикасының барлық аумағында қолданылады.

3-бөлім. Заң консультантының мәртебесі және біліктілік сипаттамалары

6. Заң консультанты жоғары заң білімі, заң мамандығы бойынша кемінде екі жыл жұмыс өтілі бар, аттестаттаудан өткен, заң консультанттары палатасының мүшесі болып табылатын және заң көмегін көрсететін жеке тұлға болып табылады.

7. Заң консультанты жеке кәсіпкерлік түрінде жеке практикамен айналыса отырып не жеке кәсіпкер ретінде мемлекеттік тіркеусіз, сондай-ақ заңды тұлғамен еңбек шарты негізінде заң көмегін дербес көрсете алады. Заң консультанты көмек сұрап келген адамға өзі қажет ететін кез

келген заң көмегін Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен және шарттарда көрсетуге құқылы.

8. Заң консультанты өз атынан өтініш берген тұлғамен заң көмегін көрсету туралы жазбаша шарт жасасады. Занды тұлғамен еңбек шарты негізінде әрекет ететін заң консультанты заң көмегін көрсеткен жағдайда, клиентке заң көмегін көрсету туралы жазбаша шартты заңды тұлға жасайды.

9. Заң консультанты өкіл ретінде әрекет ете отырып, құқылы:

тиісті мәселелерді шешу құзыретіне кіретін соттарда, мемлекеттік, Өзге де органдар мен ұйымдарда заң көмегіне жүгінген адамдардың құқықтары мен мүдделерін білдіру;

барлық мемлекеттік органдарда, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында және заңды тұлғаларда заң көмегін көрсету үшін қажетті мәліметтерді сұрату және алу;

Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен және шекте заң көмегін көрсету үшін қажетті нақты деректерді дербес жинауға, сондай-ақ оларды мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдарға табыс етуге;;

іс жүргізу құжаттарын, сот істерін қоса алғанда, заң көмегіне жүгінген адамға қатысты материалдармен танысуға және оларда қамтылған ақпаратты заңдармен тыйым салынбаған кез келген тәсілмен тіркеуге;

заң көмегін көрсетуге байланысты туындайтын және ғылым, техника, өнер және басқа да қызмет салаларында арнайы білімді талап ететін мәселелерді түсіндіру үшін шарттық негізде мамандардың қорытындыларын сұрату;

мемлекеттік билік, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, қоғамдық бірлестіктердің, ұйымдардың, лауазымды адамдар мен мемлекеттік қызметшілердің көмекке өтініш білдірген адамдардың құқықтары мен заңмен қорғалатын мүдделеріне нұқсан келтіретін шешімдері мен іс-әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) белгіленген тәртіппен шағым жасауға, өтініш білдіруге;

заң көмегіне жүгінген адамдардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғаудың заңмен тыйым салынбаған барлық құралдары мен тәсілдерін пайдалану;

медиация процедураларын жүргізу;

кешенді әлеуметтік заң көмегін көрсету;

Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмейтін өзге де іс-әрекеттер жасауға тыйым салынады.

10. Заң консультанты міндетті:

Қазақстан Республикасының Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы заңнамасының талаптарын, сондай-ақ Палата қағидаларының және осы стандарттардың талаптарын сақтау;

палата белгілеген кәсіби этика Кодексінің ережелерін сақтау;

кәсіби қызметте заң көмегін көрсету қағидаларын басшылыққа алу;

клиентке оны көрсетуге кедергі келтіретін мән-жайлардың туындауы салдарынан заң көмегін көрсетуге өзінің қатысуының мүмкін еместігі туралы хабарлау;

заң көмегін көрсету кезінде клиенттен және үшінші тұлғалардан алынатын құжаттардың сақталуын қамтамасыз ету;

клиентке заң консультанттары палатасына мүшелік туралы ақпарат беру;

клиенттің талап етуі бойынша ол мүшесі болып табылатын заң консультанттары палатасы мүшелерінің тізілімінен үзінді көшірме беру;

клиент қарсылық білдірмесе, клиентпен құпия ақпаратты жарияламау туралы келісім жасау;

клиенттің құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін қамтамасыз етуге бағытталған нақты жағдайларды анықтау бойынша заңмен тыйым салынбаған кез келген әрекеттерді орындау;

клиенттің талап етуі бойынша заң көмегін көрсету кезінде пайдаланылған құжаттардың көшірмелерін қағаз немесе электрондық тасығыштарда не электрондық құжаттар нысанында заң көмегін көрсету аяқталған күннен бастап үш жыл ішінде сақтау;

өз біліктілігін үнемі арттыру.

11. Осы стандарттардың мағынасында заң консультанты бір мезгілде мынадай біліктілік талаптарына сәйкес келуі тиіс:

жоғары заң білімінің болуы немесе заң мамандығы бойынша ғылыми дәрежесінің болуы;
заң мамандығы бойынша жұмыс өтілі кемінде 2 жыл;
заң консультантының мәртебесін алуға немесе сақтауға жол бермейтін, атап айтқанда, мән-жайлардың болмауы:

- заңмен белгіленген тәртіпте адамды әрекетке қабілетсіз немесе әрекет қабілеті шектеулі деп тану,

- қасақана қылмыс жасағаны үшін өтелмеген немесе алынбаған соттылығының болуы.

12. Заң көмегін көрсететін заң консультанты клиенттің мүдделеріне зиян келтірудің алдын алу үшін қажетті шараларды қабылдай отырып, өзінің кәсіби міндеттерін орындауға міндетті.

13. Заң көмегін көрсететін заң консультанты кәсіби міндеттерін орындау кезінде мүдделер қақтығысын болдырмау жөнінде шаралар қолдануға міндетті.

4-бөлім. Палата мүшелері - заң консультанттары қызметінің қағидаттары

14. Заң консультанты Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына қатаң сәйкес заң көмегін көрсетуі тиіс және оны бұзбауы немесе оны бұзуды ұсынбауы тиіс. Заң консультанты, егер мұндай көмекке жүгінудің мақсаты Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасын бұзу немесе азаматтың немесе заңды тұлғаның құқықтары мен бостандықтарын бұзу болып табылса, заң көмегін көрсетуден бас тартуы тиіс.

15. Заң консультанттары қызметінің қағидаттары:

азаматтар мен заңды тұлғалардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін іске асыру мен қорғауды қамтамасыз ету;

заң көмегін көрсету кезінде әлеуметтік әділеттілік және әлеуметтік бағдарланушылық;

Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген жағдайларда азаматтар үшін заң көмегінің қолжетімділігі;

заң көмегін көрсету кезіндегі объективтілік, бейтараптылық және оның уақтылығы;

заң көмегін көрсету кезінде құпиялылықты қамтамасыз ету;
адалдық.

16. Әлеуметтік әділеттілік пен әлеуметтік бағдарлану қағидаты, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген жағдайларда азаматтар үшін заң көмегіне қол жеткізу қағидаты материалдық жағдайына, жасына, денсаулық жағдайына байланысты немесе өмірлік қиын жағдайға байланысты ақылы заң көмегіне қол жеткізуге мүмкіндігі жоқ адамдарға тегін негізде заң көмегін басымдықпен көрсетуді білдіреді.

17. Заң көмегін көрсету кезінде объективтілік және әділдік қағидаты Заң консультанттарының көмек сұрап келген адамның мүдделерімен мүдделер қақтығысын болдырмауға бағытталған шаралар жүйесінің қолданылуын қамтамасыз ету міндетін білдіреді. Заң консультанты өз мүдделері заң көмегіне жүгінген адамның мүдделерімен қақтығыс болған жағдайда заң көмегін көрсетуден бас тартуға тиіс. Заң консультанты заң көмегін көрсету үшін жүгінген адамға оның дау-жанжалы туралы ескертуі тиіс. Заң консультанты заң көмегін көрсеткен немесе көрсететін басқа адамның мүдделерімен өзара іс - қимыл жасайды.

18. Заң көмегін көрсету кезінде уақтылық принципі заң консультантының заң көмегін іске асыру немесе қорғау мерзімін, көмек сұрап келген адамның еркіндігін немесе заңды мүдделерін ескере отырып, нақты жағдайда айқындалатын ақылға қонымды мерзімде көрсетілуіне барлық мүмкін болатын күш-жігерін салу міндетін білдіреді.

19. Заң көмегін көрсету кезінде құпиялылықты қамтамасыз ету қағидаты заң консультантының заң көмегіне жүгінген адамдардан алынған ақпаратты жасырын сақтауға бағытталған шаралар жүйесін іске асыру міндетін білдіреді. Заң көмегін сұраған тұлғадан алынған мәліметтерді құпия сақтау міндеті Палата мүшелеріне-барлық заң консультанттарына қолданылады. Заң консультанты заң көмегін сұраған тұлғадан алынған мәліметтерді құпия сақтау міндетінен осындай тұлғаның анық білдірілген келісімі негізінде ғана, сондай-ақ заң консультантының қызметіне қатысты Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген жағдайларда ғана босатылуы мүмкін.

20. Адалдық қағидаты заң консультанты заң көмегін көрсете отырып, адал әрекет етуге, барлық тәуекелдерді көздей отырып, заң көмегін көрсету шартын жасасу алдында қызмет құнын ескертуге міндетті дегенді білдіреді.

21. Заң консультанты заң көмегі көрсетілетін тұлғаға заң көмегін көрсету тәртібі туралы, қабылданатын заң әрекеттерінің салдары туралы және тапсырманың орындалу барысы туралы ақпарат беруге тиіс.

5-бөлім. Заң кеңесшілерінің - Палата мүшелерінің қызметін реттеу

22. Заң консультанттарының қызметі "Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы" Қазақстан Республикасының Заңымен, "өзін-өзі реттеу туралы" Қазақстан Республикасының Заңымен, заң консультанты жұмыс істейтін ұйымның жергілікті актілерімен, палатаның ішкі актілерімен реттеледі.

23. Білікті заң көмегін ұсынуды қамтамасыз ету мақсатында заң консультанттары өз ресурстарын ескере отырып, өздері заң көмегін көрсететін адамдардың санаттарын, сондай-ақ көрсетілетін ақылы және тегін заң көмегінің түрлері мен көлемін дербес айқындайды.

24. Заң консультанттар көрсететін заң көмегінің сапасы өз ресурстарын (білікті заңгерлердің адам-сағатының саны, істің күрделілігі, қаржы ресурстарының көлемі, материалдық-техникалық қамтамасыз етілуі және т.б.) ескере отырып, заң консультанты, заң консультанты жұмыс істейтін ұйым айқындайтын және дербес қабылдайтын шаралар кешенімен қамтамасыз етілуі тиіс.

25. Заң консультантының қызметін бағалау көрсетілетін заң көмегінің әлеуметтік маңыздылығы мен сапасы критерийі негізінде ғана жүргізілуі мүмкін. Сандық көрсеткіштер (заң көмегін алған адамдардың саны, заң консультантының атына келіп түсетін өтініштердің саны және т.б.) заң консультанты қызметінің сапасын бағалау өлшемдері бола алмайды.

26. Көрсетілетін заң көмегінің сапасын заң консультанты жоғары заң біліммен, заң консультациясы тәжірибесімен, заң консультантының біліктілігін үнемі арттырумен қамтамасыз етуге тиіс.

27. Заң консультантының жалпы танылған кәсіби элементтері этика, адалдық, кәсіби стандарттарды сақтау, пайымдаудың тәуелсіздігін сақтай отырып, клиенттерге білікті және сапалы қызмет көрсету, үнемі оқыту және біліктілікті арттыру, мінез-құлықтың әдептілігі, құқық үстемдігі қағидаты мен сот төрелігі жүйесі алдында міндеттерді сақтау болып табылады.

28. Палата көрсетілетін заң көмегінің сапасын қамтамасыз ету үшін заң консультанттарының қызметіне нақты және пәрменді бақылауды қамтамасыз етеді, заң ЖОО түлектерін заң саласындағы жұмысқа арнайы даярлауды, оның ішінде Практикалық кәсіптік дағдыларды дамыту жөніндегі сабақтар мен оқу курстарын (сұхбат жүргізу) ұйымдастырады, кеңес беру, істі талдау, заң құжаттарын құрастыру, кәсіби этикалық ережелерді және т.б. қолдану), заң консультанттарының біліктілігін арттыру бойынша курстар мен семинарлар өткізеді.

6-бөлім. Қорытынды ЖӘНЕ ӨТПЕЛІ ЕРЕЖЕЛЕР

29. Заң консультанттарының қызметі олар күшіне енген сәттен бастап алты ай ішінде осы стандарттарға сәйкес келтірілуге тиіс.